

затверджено Інструкцію щодо порядку взаємодії структурних підрозділів відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження політики щодо попередження насильства в сім'ї, службу у справах дітей, центрів соціальних служб для відповідних, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї (Закон України «Про попередження насильства в сім'ї». — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2789-14>). Гострота проблема насильства пов'язана здебільшого з вразливістю та необізнаністю дітей. Вразливість дітей до насильства пояснюється їх фізичною, психічною та соціальною незрілістю, а також залежним (підлеглим) становищем по відношенню до дорослих, незалежно від того, чи є це батьки, опікуни, вихователі, вчителі.

В даний час кримінальний закон встановлює відповідальність лише за злісне ухилення батьків від утримання неповнолітніх або непрацездатних дітей, що перебувають на їх утриманні (ст. 164 КК України); злісне невиконання батьками, опікунами чи піклувальниками встановлених законом обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування, що спричинило тяжкі наслідки (ст. 165 КК України). Однак, відсутність кримінально правової оцінки сімейного насильства істотно обмежує права неповнолітніх та інших нужденних членів сім'ї

Безпрецедентне зростання злочинів проти сім'ї та неповнолітніх ставить під сумнів здатність виконання з боку держави, проголошеної в Конституції України завдання охорони сім'ї, материнства і дитинства, що дозволяє зробити висновок про необхідність активізації досліджень в цій галузі з метою вироблення пропозицій щодо вдосконалення кримінально — правових норм, що охороняють сім'ю і неповнолітніх.

ІГНАТЕНКО М. П.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального права

ДО ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ ЗА НАЯВНОСТІ ОБСТАВИН, ЯКІ ЙОГО ОБТЯЖУЮТЬ

Одним із найбільш дискусійних в науці кримінального права являється інститут призначення покарання. З моменту прийняття КК України 2001 року законодавцем зроблені значні кроки в питанні деталізації призначення покарання, що зокрема спрямовані також на зменшення суддівського розсуду при вирішенні кримінальних справ.

Так, 15 квітня 2008 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо гуманізації кримінальної відповідальності». Відповідно до вище зазначеного Закону КК України був доповнений ст. 69–1, відповідно до якої за наявності обставин, що пом'якшують покарання, передбачених пунктами 1 та 2 ч. 1 ст. 66 КК України, відсутності обставин, що обтяжують покарання, а також при визнанні підсудним своєї вини, строк або розмір покарання не може перевищувати двох третин максимального строку або розміру найбільш суворого виду покарання, передбаченого відповідною санкцією (санкцією частини статті) Особливої частини КК України. Були також внесені зміни до статті 68 КК України, яка визначає правила призначення покарання за незакінчений злочин. Так, за вчинення готування до злочину строк або розмір покарання не повинен перевищувати половини максимального строку або розміру покарання, передбаченого санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини КК України (ч. 2 ст. 68 КК України), а за вчинення замаху на злочин — не більше двох третин (ч. 3 ст. 68 КК України).

Зазначені зміни свідчать про початок законодавчої діяльності, спрямованої на зменшення розсуду суду при вирішенні кримінальних справ і особливо при призначенні покарання, що сприятиме уніфікації судової практики, про що зокрема зазначає Т. І. Нікіфорова (Нікіфорова Т. І. Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання. 2008, С. 261).

Однак, незважаючи на численні дослідження в області призначення покарання та внесення відповідних змін до кримінального закону, які деталізують правила призначення покарання, поза увагою науковців та законодавця, на нашу думку, залишаються питання врахування при призначенні покарання обставин, які його обтяжують.

Виключний перелік обставин, які обтяжують покарання, визначений ч. 1 ст. 67 КК України. При цьому, суд має право, залежно від характеру вчиненого злочину, не визнавати будь-яку із зазначених в ч. 1 ст. 67 КК України обставин, за винятком обставин, зазначених у пунктах 2, 6, 7, 9, 10, 12 такою, що обтяжує покарання, навітьши мотиви свого рішення у вирокі (ч. 2 ст. 67 КК України). Обставини, передбачені пунктами 1, 3, 4, 5, 8, 11, 13 ч. 1 ст. 67 КК України, суд праві не визнавати обтяжуючими, якщо вони не мають зв'язку із злочином (пункт 6 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику призначення судами кримінального покарання» № 7 від 24.10.2003 р.).

Аналіз Загальної частини КК України свідчить, що законодавець лише у деяких випадках вказує про врахування обставин, які обтяжують покарання, однак при цьому не конкретизує правила призначення покарання за їх наявності. Так, зокрема мова йде про п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України, ст. 67 КК України, та ст. 69–1 КК України.

Положення ст. 67 КК України та ст. 69–1 КК України ми розкрили вище. Стосовно п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України, слід зазначити, що зазначений пункт зобов'язує суд при призначенні покарання враховувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. При цьому, ні п. 3 ч. 1 ст. 65 КК України, ні ст. 67 КК України не обмежує суд відповідними рамками.

Так, наприклад, при вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 122 КК України, за наявності навіть декількох обставин, що обтяжують покарання, суд фактично може призначити будь-яке із покарань, зазначених в санкції, в тому числі і найменш суворого — виправні роботи.

Не регулює законодавець також правила призначення покарання за наявності одночасно, як обтяжуючих, так і пом'якшуючих покарання обставин.

Крім того, незрозуміло, чому в ст. 69 на відміну від ст. 69–1 КК України не зазначається про можливість застосування її норм лише за відсутності обставин, які обтяжують покарання, хоча обидві статті містять правила призначення покарання за наявності обставин, які його пом'якшують.

При цьому законодавець, на нашу думку, необґрунтовано звужує сферу застосування ст. 69–1 КК України, вказуючи про «відсутність» обставин, що обтяжують покарання. З урахуванням положень ч. 2 ст. 67 КК України, правильно було б вказати не про «відсутність» обставин, що обтяжують покарання, а про їх «не визнання».

Отже, вище зазначене свідчить про нагальну потребу внесення змін до кримінального закону з метою деталізації правил призначення покарання за наявності обставин, що його обтяжують.

Як правильно зазначає А. С. Макаренко, необхідно ввести спеціальні правила призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують та обтяжують покарання та правила призначення покарання за наявності обтяжуючих обставин (Макаренко А. С. Кримінально-правова характеристика суддівського розсуду: зловживання правом. 2012, С. 610).